

Görlitz i Zgorzelec wspólnie kształtują swoją europejską przyszłość

Ulf Großmann

Miasto Görlitz powstało dzięki swojemu położeniu na średniowiecznym europejskim szlaku handlowym via regia i już u schyłku średniowiecza rozkwitło jako centrum handlowe i gospodarcze. Licząc ponad 9.000 mieszkańców było wówczas jednym z największych niemieckich miast. Handlarze utrzymywali kontakty z Ukrainą, Polską, Czechami, Węgrami, Włochami, Belgią i Francją, a także oczywiście z wieloma niemieckimi miastami.

Na III Saksońskiej Wystawie Krajowej, która odbyła się w Görlitz w 2011 roku, ten temat został zaprezentowany w całej swej wieloaspektowości. Już w średniowieczu, a zwłaszcza po reformacji, panował w tym mieście duch kosmopolitycznej otwartości i tolerancji. W wyniku Pokoju Praskiego z 1635 roku Górne Łużyce, a tym samym Görlitz, zostały przydzielone do elektoratu saskiego i stały się średniej wielkości miastem prowincjonalnym. Po trudnym okresie adaptacji do nowych okoliczności, wraz postanowionym na Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. przyznaniem Górnych Łużyc Królestwu Pruskiemu i włączeniu do pruskiej Prowincji Śląsk, miasto przeżyło ogromny rozkwit. Rozwijający się przemysł tekstylny, wagonowy, maszynowy, optyczny i spożywczy stały się strukturalnie decydującymi gałęziami gospodarki, które szybko zyskały na znaczeniu daleko poza granicami regionu i kraju. Stopniowo Görlitz ponownie łączył się z Europą. Wraz z ustaleniem przez zwycięskie mocarstwa na konferencji w Poczdamie nowego przebiegu granic po drugiej wojnie światowej, Görlitz znów znalazło się w centrum uwagi Europy, choć z innego powodu. Nysa Łużycka stała się rzeką graniczną między sowiecką strefą okupacyjną a Polską Rzeczpospolitą Ludową. W ten sposób Görlitz zostało podzielone, Niemcy ze wschodniego brzegu Nysy wygnani, a wielu ludzi ze wschodniej Polski zostało przesiedlonych do nowo powstałego Zgorzelca.

Görlitz i Zgorzelec stały się symbolicznymi miejscami w powojennej historii Europy. Dlatego tym bardziej logiczne i ważne było po upadku żelaznej kurtyny w Europie w latach 1989/90, aby te dwa miasta, po latach separacji i milczenia, natychmiast nawiązały kontakt i zaczęły rozmawiać o wspólnej przyszłości. Wraz z przystąpieniem NRD do Republiki Federalnej Niemiec w dniu 3 października 1990 r. Görlitz niemal z dnia na dzień stało się częścią Unii Europejskiej. Przed Polską była jeszcze długa droga do członkostwa w UE. Różne prędkości rozwoju historycznego i nierówności w rozwoju społecznym rzadko były tak bardzo widoczne, jak w przypadku Görlitz i Zgorzelca.

Partnerstwo miast z 1980 r. zostało odnowione w 1991 r. w nowych okolicznościach - wolności i demokracji. W 1995 r. powołano komisję

koordynacyjną (KoKo) Görlitz-Zgorzelec, mającą na celu usprawnienie komunikacji między miastami, regularne omawianie wspólnych spraw, podobieństw i różnic oraz przewyższanie przeciwności, budowanie zrozumienia i pojednania, wypracowywania strategii rozwoju i wspólnych projektów. Współpraca na szczeblu burmistrzów była konieczna przede wszystkim dlatego, że pilnie trzeba było zwrócić uwagę na szczeblu krajowym w Niemczech i w Polsce, a także w Europie, na szczególne problemy podzielonego miasta i dwóch miast przygranicznych. Było to również początkiem wspólnych spotkań rad miejskich Görlitz i Zgorzelca. Pierwsze z tych spotkań odbyło się w 1996 r. Do dnia dzisiejszego władze miast i radni spotykają się regularnie i dyskutują na tematy polityki komunalnej i kwestii transgranicznych.

Pierwszym celem pracy komisji koordynacyjnej - i z pewnością punktem kulminacyjnym współpracy między oboma miastami - była proklamacja Europamiasta Görlitz-Zgorzelec w Dniu Europy 5 maja 1998 roku. W rezultacie, komisji koordynacyjnej powierzono nowe zadania. Reprezentowała ona m.in. stałe kontakty między Görlitz i Zgorzelcem, opracowywała podstawę do określenia strategicznych wytycznych współpracy, zajmowała się wypracowaniem stanowisk w kwestiach polityki europejskiej, zapewniała koordynację i wyjaśnianie bieżących problemów. W tym celu utworzono pięć specjalistycznych grup roboczych, skupiających ekspertów z dziedziny gospodarki, transportu, bezpieczeństwa, kultury, urbanistyki, edukacji, turystyki, zdrowia, spraw społecznych, środowiska naturalnego i sportu. Wiele projektów było inicjowanych i wspieranych przez uniwersytety, uczelnie wyższe, stowarzyszenia przedsiębiorców i stowarzyszenia kulturalne. Inicjatywa powołania do życia Europamiasta miała również wpływ na świat zewnętrzny. Miasta Görlitz i Zgorzelec zaistniały ponownie w mediach i świadomości obu krajów i na szczeblu międzynarodowym. W Europamieście organizowano spotkania rządowe i międzynarodowe konferencje, badano polityczne, historyczne i społeczne konteksty lokalne w pracach studenckich, dyplomowych i doktorskich, a na "budowanie mostów" nad Nysą pozyskiwano pomoc w postaci funduszy unijnych, federalnych i krajowych. Bardzo ważna była odbudowa zniszczonego w 1945 r. Mostu Staromiejskiego, ostatecznie oddanego do użytku w 2004 r. Wydarzenia takie jak przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r. oraz zniesienie kontroli granicznych między Niemcami a Polską na podstawie Układu z Schengen w dniu 21 grudnia 2007 r. były w Europamieście nie tylko przyjęte do wiadomości, ale również obchodzone w atmosferze święta. Nie ulega wątpliwości, że wspólna aplikacja o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2010, w ramach której Europamiasto chciało zaprezentować się jako laboratorium pokojowego współistnienia w Europie z wykorzystaniem sztuki, kultury i edukacji, odegrała istotną rolę w procesie wypracowywania nowej wspólnoty. W ciągu ostatnich 20 lat wiele się zmieniło na lepsze, wiele stało się oczywiste, ale i wiele pozostaje jeszcze do zrobienia.

Europejski wymiar miasta Görlitz ma wielowiekową historię. Wraz z proklamacją Europamiasta Görlitz-Zgorzelec 20 lat temu powstała wspólna, widoczna i owocna forma współpracy, zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej, która może być gwarancją dobrej przyszłości dla ludzi po obu stronach Nisy.

Autorem tekstu jest Ulf Großmann. W latach 1994-2008 angażował się jako burmistrz ds. kultury, edukacji, sportu, młodzieży, spraw społecznych i turystyki na rzecz polsko-niemieckiej współpracy w Görlitz-Zgorzelcu.